

tanje, pozneje grozovita jetnišnica za veleizdajnike in druge hudodelnike, sedaj je pa arzenal. Tower zavzema prostor 5 ha. Noter se gre skozi takozvani „Lowentor“, potem po mostu, ki ima dva stolpa, čez globok jarek v „Vorhof“. Od tu so odvajali po Temsi veleizdajnike v notranji Tower. Kronski juveli so shranjeni v takimenovanem Bloody-Tower. Tu kažejo krono svetega Edvarda, krono kraljice Viktorije velikanse vrednosti, diadem sedanje kraljice, kraljevo žezlo in jabolko, model Kohinoor, največjega diamanta na svetu, meče, angleške ređe itd. itd. V srednjem Towru — v belem stolpu — se v 45 m dolgi dvorani nahajajo lepe zbirke orožja. V skrajnem severnem voglu tega ogromnega poslopja je kapela Sv. Peter od Vincula. Tik zraven je pokopališče. Tu so pokopani: Tomas Morus, obglavljen 1535; kraljica Ana Boleyn, obglavljena 1536, Tomas Cromwell, kraljica Katarina Howard, žena Henrika VIII., obglavljena l. 1542 in mnogo drugih. Na majhnem dvoru pri kapeli je vdolbina v tla kamenita plošča, ki zaznamuje kraj, kjer so obglavljali nesrečneže. Vodnik je rekel: Es gibt keinen traurigeren Fleck auf Erden als diesen kleinen Friedhof. Tožnega obraza in zamišljen zapusti vsak tujec ta s potoki nedolžne krvi napojeni kraj.

V Londonu se nahaja tudi mnogo znamenitih stavb. Velikanski je parlament. To poslopje, ki se nahaja med Westminster Abtei in Westminster Bridge, je ena največjih stavb v gotškem slogu na svetu. Ko je l. 1834, pogorel stari parlament, so sezidali sedanjega l. 1850, ki je veljal 3 milijone f. sterlingov. Ima 11 dvorišč, 1100 sob in 18 uradnih prostorov poleg kraljevih dvoran in obeh zbornic. V stolpu visi 260 q težki zvon. Stolp Viktorija je največji izmed 3 stolpov, 103 m visok. Tu skoz pride kralj, ko otvori parlament. Krasno je opremljena lordska zbornica: dolga je 30 m, 14 m široka in 14 m visoka. Na 12 oknih so portreti angleških kraljev in kraljic. V 18 dolbinah so kipi onih baronov, ki so prisilili kralja Janeza, da je izdal „Magna Charta“. 550 sedežev za lorde je prevlečenih z rdečim usnjem. Krasen je kraljev in kraljčin prestol; pred prestolom je okrogel sedež za lord-kancelerja. Zbornica poslancev je mnogo preprostejša, vendar napravi na človeka častiljiv vtisk.

Izmed cerkva je največja katedrala sv. Pavla. Voditelj je pripovedoval, da je podobna cerkvi sv. Petra v Rimu; v velikosti jo prekositi ta in dom v Milanu. Ladja je dolga 152 m in 36 m široka; vnanja kupola je 123 m visoka. Med službo božjo je ogledovanje sploh prepovedano, sicer se pa lahko ogleda ladja, kor in spomeniki. Za druge zanimivosti se mora kupiti vstopnica. Cerkev je pravi mavzolej spomenikov v slavo slavnih mož. Krasen je črni mramornasti sarkofag lorda Nelsona. Poleg parlamenta je Westminster Abtei največja gotška stavba v Londonu. Westminster Abtei je pravecati panteon angleške slave. Skoraj vsi angleški kralji, kraljice, principi, mnogi državniki, učenjaki, pesniki so tu pokopani, ali pa imajo spomenike. Cerkev je 156 m dolga, dolgost povprečne ladje je 61 m in oba zvonika sta po 68 m visoka.

Cerkve se lahko ogleda vsak dan. V cerkvi sem naštel 122 spomenikov, pa sem gotovo katerega prezrl. Kapel ima 12. Tudi tu je polno spomenikov, ki jih pa nisem mogel več šteti, ker mi je že vse migljalo pred očmi. Vsa stavba napravi na človeka neizbrisljiv vtisk.

Omenim naj še nekatere lepe mostove čez reko Temso. Do l. 1750. je bil Londonski most edini, ki je vezal desni in levi breg Temse. Na tem mostu je vedno prav živahen promet, posebno od 9. do 10. ure zjutraj in od 4. do 5. ure popoldne. Most je 283 m dolg in je bil prej 16 m širok; l. 1904. so ga pa razširili na vsaki strani za 2 m. Pravijo, da vozi vsak dan čez most 20.000 vozov in prehodi 107.000 pešcev.

Tujec lahko opazuje tu velikanski londonski promet.

Krasen je tudi Westminster most, ki veže Westminster Abtei in St. James Park. S tega mostu se prav lepo vidi parlament. Blizu Towra je most, ki je velikanse delo moderne tehnike. Dodelan je bil šele l. 1894. Veljal je 12.000 f. sterling. Bazen imenovanih mostov je še mnogo manjših, ki vežejo razne dele mesta.

Tudi spomenikov ima London mnogo. Na vsakem večjem trgu stoji spomenik. A lepih spomenikov London nima: ne morejo se

meriti s pariškimi, pa tudi ne z dunajskimi spomeniki. Lep je Nelsonov spomenik pred kolodvorom St. Pancras. Nelson stoji na visokem stebru, na štirih voglih velikega postamenta leže velikanse levi; sredi postamenta je vodomet. Lep je tudi princ Albertov spomenik in spomenik kraljice Viktorije. Westminsterski steber z velikim podstavkom so postavili v spomin onim, ki so padli v Krimski vojski. Pred Westminsterom stoji tudi skromen Cromwellov spomenik.

Opisoval in ogledoval sem dosedaj London samo od lepe in bogate strani, hodil po pomostih palačah in po lepih cestah in trgih. Rad bi tudi videl londonsko uboštvo in siromaštvo. Namenila sva se z nekim nemškim tovarišem, da si ogledava oni del mesta, kjer je doma beda v najžalostnejših oblikah, pa tudi razuzdanost in npravna propalost.

Sedevala ob 1/2 6. uri na električni tramvaj in po 2 in pol urni vožnji se pripeljeva v najubožnejši del mesta. Najprej si ogledava javna prenočišča. Dolg prostor je to, podoben konjskemu hlevu. Na desni in levi so trda slamnata ležišča. Živahno je bilo življenje tu notri: pitje, petje, smejanje, kreg, poljubovanje in objemanje — vse se je vrstilo povprek. Leži tudi vse povprek: tu mlado dekle poleg sivolasega starca, tam mladenič poleg komaj otroškim letom odrasle deklice. Wiski pije vse navskriž, mlado in staro, moški, ženske in otroci. Grozno je življenje tu notri. Star mož nama tolmači razmere. Govoril je nemško. Glejta, gospoda, je rekel, onile mladi par, ki je vstopil roko v roki, se je poročil včeraj. Imetje imata v tem, kar ima na sebi. Nocoj bosta prenočila tu, jutri drugod v takem lokalu, kjer jih prehitijo noč. In vendar jima je sijala sreča in zadovoljnost z obraza.

Proč od tega kraja, človeka obhaja zona. Pogledava še v par lokalov, kjer točijo wiski. Ker ni bilo druge pijače, pijeja ga tudi midva vsak en kozarec.

Kaj sem tu vse videl, se mi ustavlja pero, da bi napisal.

Človeka je bilo groza sedeti poleg teh zavoženih individuvov. Ne vem, če sva bila varna življenja. Vesel sem bil, ko sem sedel zopet v tramvaju in zadovoljen. No, opolnoči sem prišel v svoj hotel.

(Dalje.)

Socialni odsek

„Zveze slov. štaj. učiteljev in učiteljic“

Odsek naznanja, da priredi na velikonočni ponedeljek, dne 20. t. m., popoldan v Narodnem domu v Celju poljudno poučno predavanje, h kateremu ima vsakdo pristop. Udeležite se ga, tovariši in tovarišice, in tudi med ljudstvom agitirajte za obilno udeležbo! Predavata tov. J. Jakš in Z. Vranskega in tudi slov. radikalno dijaštvo je priglasilo, da pošlje govornika, ki bo predaval o jako zanimivem predmetu. Tov. Jakš bo demonstriral tudi s skioptikonom in bo razkazal 44 slik o divnem Gorenjskem. Kdor še ni videl krasot Gorenjskega, naj pride k predavanju in divil se bo lepoti Blejskega in Bohinjskega jezera, slapu Savice i. t. d. Gorenjsko slovi širom sveta zaradi svoje krasote, na tisoče tujcev, hodi vsako leto občudovat „otok bleški — kinč nebeški“ i. dr., a Slovenci ne poznamo svoje domovine. Ker ne more vsakdo potovati, dasi ogleda krasoto slovenske domovine, pridite v Celje, da si ogledate skioptične slike!

Iz naše organizacije.

Kranjsko.

Ljubljansko učiteljsko društvo priredi v tork, dne 14. aprila, ob osmih zvečer, v hotelu „Južni kolodvor“ mesečno zborovanje, ki bo pri njem predaval tov. Luka Jelenec o šolski higijenski razstavi v Londonu. Gosti dobrodošli!

Odbor.

Več članov „Vdovskega učiteljskega društva“ se ni poslalo članarine za l. 1908, akoravno se bližajo že koncu vplačalnega termina. Prosim jih prav vljudno, da store to gotovo še v tekočem mesecu ali vsaj v prvih dneh prihodnjega meseca, ker bi drugače molče prenehali biti člani imenovanega društva po § 10. društvenih pravil. Prepričano došla letnina se po istem paragrafu ne sme sprejemati ampak zavrniti. Toliko v blagohotno uraževanje. Blagajnik.

Učiteljski krožek Knežak na Notranjskem je imel svoj letošnji tretji sestanek v Knežaku 4. t. m. Zbrali smo se razen ene jako oddaljene tovarišice — vse in seveda vsi tovariši. Pri tem sestanku smo se posvetovali najprej, ker je večina odbora v tujem krajem okrožju, o referatih za letošnji občni zbor učit. društva, ki se ima vršiti na Razdrtem 7. maja. Dalje smo si tudi potožili težkobe, ki jih nalaga posameznikom učiteljski stan. Pri tej priliki smo zvedeli jako žalostne stvari zlasti od tovarišev iz Knežaka. Tam nima n. pr. tovariš nadačitelj prav nikake oblasti nad šolskim slugo, ker si jo prisvaja predsednik krajnega šolskega sveta. Ker pa ta nič ne nadzoruje šolskega poslopja, je to zlasti — kar se tiče snage — in kurjave — popolnoma zanemarjeno. Pometa se le dvakrat na teden, prahu nihče ne obriše, kuri se pa ne že od 30. marca — vzlic občutljivemu mrazu — nič več. Ker ne pomagajo nobeni opomini in prošnje, je bil šol. vodja prisiljen v pretekli zimski dobi štirikrat zaukazati, da se šolski otroci izpustijo domov. Zaradi tega je seveda trpel pouk, temu je vzrok nagajivi predsednik, ki po § 138. novega š. in u. reda pravzaprav niti pravice nima, lastiti si oblast nad šolskega slugo, zakaj navedeni § se glasi: Voditelj šole nadzoruje šolsko poslopje in izvršuje hišni red. Gledati mora na to, da se natančno izpolnjujejo predpisi o njegovanju zdravja v šol. poslopju, da je v poslopju in na igrališču in na telovadnici snaznost in red, da so šolski prostori, oprava, šolsko orodje, zbirke in knjižnice v stanju, ki ustreza učnemu namenu in zdravstvu itd. Iz tega se že jasno spozna, da ima le šolski voditelj oblast nad šol. slugo, ker je on sam (voditelj) za vse odgovoren. Sklene se zato z ozirom na splošno važnost to vprašanje prereševati tudi pri prihodnjem občnem zboru ter ga predložiti dež. šol. svetu v končno definitivno rešitev. Po končanem dnevnem redu je nas še nekaj časa prav prijetno zabaval novoustanovljeni učiteljski mešani kvartet štiri-razrednice v Knežaku s svojim krasnim petjem. S sestankom pa smo posebej še jako zadovoljni, ker smo zapazili, da so tudi naše vrle tovarišice enih misli s svojimi tovariši. Le vedno tako naprej v dobrobit naše ljubljene — šole!

Srednješolski vestnik.

**** Kratka zgodovina gimnazije v Pazinu.** „Hrvatski dijak“ objavlja to-le zanimivo črtico: Mesto pazinsko je zavzemalo jako važno pozicijo v našem narodu v Istri s svojo gimnazijo. Zato mislim, da je vredno, da očitamo tu nje postanek in daljnji razvoj. Ta gimnazija je bila odprta 5. novembra 1836 po oo. frančiškanih, a ravnatelj ji je bil po tedanjem običaju okrožni glavar (v tedanjih dobah je bila najvišja upravna oblast za Istro v Pazinu do l. 1860), in prvi profesor o. Ben. Crobath. Učenci so bili po večini iz mesta Pazina; iz okolice ni bilo nobenega zaradi — kakor je čitati — siromaštva prebivalcev. Frančiškani so poučevali na gimnaziji do leta 1873. Razredov je bilo kdaj 4, kdaj 6. Od leta 1873. so bili nameščeni posvetni profesorji, in gimnazija je bila povišana na 8 razredov. Število učencev je bilo največje v letu 1882.—1883., bilo jih je 155. Od tedaj pa je začelo število dijakov padati, dokler se ni v letu 1890. gimnazija odpravila in preselila v Pulj, kjer obstoji še danes z učenim jezikom — nemškim. Vseh profesorjev je bilo v tej drugi dobi 38, dovolj veliko število za tako kratko dobo. Kot vzrok propadu te gimnazije so navajali profesorji malo mesto in siromaštvo prebivalstva. Tako je utegnito biti tudi v neznanju meri, ali glavni vzrok je bil ta, da je bil nemški učni jezik, nepoznan pri nas. Drugo pa, da ni bilo ljudskih šol, a brez teh je gimnazija nesmisel. Vlada naj bi bila najprej ustanovljala ljudske šole z materinskim učenim jezikom otrok, potem izpremeniti učni jezik na gimnaziji, pa bi bila le-ta dobro napredovala. Krivično je bilo, da se je dolžilo naše ljudstvo, češ, da ni imelo smisla za gimnazijo. Manjkal je temelj višji naobrazbi, ki je ljudska šola. Naše ljudstvo so smatrali za žival, ki ji ni treba duševne hrane. Vlada je mislila samo na germanizacijo, ne pa na potrebe ljudstva. Tako sta še danes v pokrajini dve nemški gimnaziji — v Trstu in v Pulju, — in nemška nižja srednja šola v Pulju. — Da je gimnazija padla, je pripomoglo tudi to, da so bili profesorji napadeni, ki niso pihali v italijanski rog in so zato gledali, da so odšli iz Pazina. In da se jim ta želja izpolni, so sami zmanjšavali število dijakov, da tako gimnazija propade čimprej. Karakteristično je, da dijak, ki je n. pr. obiskoval neoblatni italijanski predmet, ni smel obiskovati hrvaškega jezika. Po devetih letih in po tolikih govorih, prošnjah do najvišjega mesta — do samega cesarja — se je gimnazija v letu 1899. zopet odprla s hrvaškim učenim jezikom in ima sedaj 16 profesorjev (od katerih je polovica Istranov). Ko niso mogli uničiti hrvaške gimnazije v Pazinu, so Italijani odprli svojo ključnovalno realno gimnazijo v obrambo italijanstva tega mesta, ki pa je občutno zadela pazinske davkoplačevalce. To se vidi najbolje iz dejstva, da so Italijani že leta 1872 določili za Pazin nižjo srednjo šolo, a so jo odprli šele tedaj,

ko je bila odprta hrvaška gimnazija. Drugače bi je ne bili ustanovili niti sedaj in — nikdar, zakaj govorijo, da italijanska srednja šola odide iz Pazina. — Vzlic vsem mahinacijam naša gimnazija vedno bolj napreduje v vsakem pogledu, a garancija za večje uspehe je v dijaškem podpornem društvu.

Književnost in umetnost.

Novoustanovljen umetniški klub v Trstu. Konstituiral se je klub slovenskih upodabljalčih umetnikov s sedežem v Trstu. K temu klubu, ki si je nadel ime „Skala“, spadajo v Trstu živeči slovenski umetniki. Klub bo kakor tak že zastopan na slikarski razstavi, ki jo otvorijo v Zagrebu.

Napredak, naučno-pedagoška smotra, ki ga izdaja „Hrvatski pedagoški književni zbor“ v Zagrebu od novega leta po obliki in vsebini enako našemu „Popotniku“, prijavlja v IV. zvezku začetni članek „Slovenska pedagoška literatura“, ki ga je spisal naš vrli prijatelj Davorin Trstenjak. V tem članku govori Trstenjak o „Učiteljskem Tovarišu“, o „Popotniku“ in o „Domačem ognjišču“. Pisatelj je poln hvale o naših listih in o naši organizaciji.

O reformi mature. Napisal dr. J. Tomlinšek. Preštampano iz „Nastavnoga Vjesnika“ knj. XVI., sv. 7. U Zagrebu. Tisak kr. zemaljske tiskare. 1908. — Dr. Tomlinšek pravi koncem te razprave: „Odprava mature?“ kar zaboli nas srce, ko slišimo ta krik. Človek nima le uma, on ima tudi srce!... Skoraj edino matura še zastopa pri srednjem šolstvu romantiko v obliki oduševljenosti! Tiho in suhoparno teko leta za leti, eno podobno drugemu izginejo v preteklost; le misel na matura daje vsakemu letu značaj vzvišeneje pomembnosti; vsako je biser za dragoceno krono, za matura, ki si jo posadi vsak dijak z zanosom in ponosom na glavo. In to naj se tudi še odpravi? Srednješolska leta, ta cvetna doba, naj se končajo hladno in ravnodušno s tem, da se pač končajo? Cvetje naj se osuje prej, preden se je zvezalo v šopek? Ne! To bi bilo protinaravno, brezobzirno, odurno!... Jedro svojih izjav naj polaga pisatelj v tezo, ki smo jih priobčili v 3. letošnji številki v razpredelku „Srednješolski vestnik.“

Kulturno delo.

+ 158. odborova seja „Matice Slovenske“ dne 3. aprila 1908. Letošnji občni zbor „Matice Slov.“ bo v ponedeljek, dne 25. maja, ob 8. uri zvečer v ljubljanskem „Mestnem domu“. Publikacije za l. 1908., se bodo tiskale vsaj v 4500 izvodih; za tisk Zbornika, Zabavne in Hrvatske knjižnice ter Prevoda iz svetovne književnosti se razpiše natečaj: knjige morajo novembra biti v Ljubljani pripravljene za ekspedicio. Sprejmejo se nekateri rokopisi in določijo recenzenti novim. Od zadnje odborove seje je društvo pristopilo vnovič ali nanovo 40 članov. — Za l. 1908. izda Matica sedmero knjig (med temi tri ilustrirane): 1. Zbornik (znanstvene razprave o početkih naše književnosti v protestantski dobi, življenje); 2. Knežova knjižnica (Cankarjev spis „Novo življenje“; jubilejski spis o Vatr. Jagiću); 3. Zabavna knjižnica (poleg pripovednih spisov drama Zofke Kveder-Jelovškove: „Američani“); 4. Hrvatska knjižnica (komentar na istrsko pričo Vl. Nazora „Veli Jože“, umetniški opremljena); 5. Prevod Goethejevega „Fausta“, I. del. 6. Strekelj, Narodne pesmi. 7. Seidl, Kamniške ali Savinjske planine, II. del (s slikami).

+ Javna prošnja. Kdor pozna razmere v tržaški okolici in vasi v nje neposredni bližini, ta gotovo ve, da so te vasi najbolj izpostavljene nevarnosti za raznarodovanje in potujčevanje. Med take vasi gotovo sodi vas Boljunec. In res je imel italijanizem pred leti na to vas že toliko vpliva, da so se le prevečkrat slišale italijanske pesmi. To nevarnost so spoznali nekateri narodni in požrtvovalni mladeniči in moške ter ustanovili pevsko društvo „Prešeren“, ki se je kasneje razširilo v bralno in pevsko društvo. To društvo je dalo povod, da so se ustanovila v vasi še tri druga društva, a žalostna nam majka, dve sta si postavili za smoter uničenje društva „Prešeren“ in uvedbo za nas škodljivega internacionalizma. Žalostno bi bilo, ako bi se ustavili na komaj pričetni poti, zato smo se odločili za korak dalje in določili, da ustanovimo in odpremo javno ljudsko knjižnico. Pri naših žalostnih razmerah ni nam lahko izvesti tega sklepa, in sicer zaradi skromnih gmotnih sredstev. Zaraditega se drznemo javno prositi druga društva, občine in posameznike, da bi nam pripomogli z milodari v denarju ali tudi s tem, da nam blagovoljno podelo slovenskih knjig. Imena č. gg. darovalcev se objavijo v časnikih.

Bralno in pevsko društvo Prešeren v Boljuncu, p. Boršt, 4. aprila 1908.

Politiški pregled.

*** Dopolnilna volitev v slovenskem veleposestvu na Goriskem.** Ker je odločil dr. Franko mandat iz slov. veleposestva, je bil izvoljen pri dopolnilni volitvi dne 30. marca g. Iv. Savnik, župan in veleposestnik v Biljah, ki je dobil 94 glasov. Njegov nasprot-